

DEKLARACIJA POKLICNE ETIKE STATISTIČNEGA DRUŠTVA SLOVENIJE

Deklaracija temelji na kodeksu statistične etike Mednarodnega statističnega inštituta iz leta 1986. Vsebuje splošno veljavna etična načela statistične stroke. Poznavanje teh načel naj daje statistikom v Sloveniji čvrsto oporo v vseh fazah njihovega dela na različnih področjih uporabe statistike.

Osnovni nameni deklaracije so naslednji:

- I. Informirati in pojasniti etična načela statistične stroke, ne pa predpisovati ali sankcionirati njihove uporabe.
- II. Deklaracija naj bi bila čim širše uporabna.
- III. Deklaracija predpostavlja spoštovanje splošnih pisanih ali nepisanih norm kot na primer spoštovanje veljavne zakonodaje ali poštenost, zato jih posebej ne omenja. Omejuje se na vprašanje, specifična za statistiko.

Načela so med seboj povezana in jih je treba tako tudi obravnavati.

1. Obveznosti do javnosti

1.1. Pomen statistike v demokratični družbi

Statistika je pomemben element v informiranju v demokratični družbi in temelji na prepričanju, da je večja razpoložljivost kvalitetnih informacij v dobrobit družbene skupnosti. Dejstvo, da je lahko statistična informacija napačno konstruirana ali zlorabljen, ali da je lahko njen vpliv na različne družbene skupnosti različen, ne more biti sam po sebi prepričljiv argument proti zbiranju in širjenju statističnih podatkov oz. informacij. Statistiki morajo upoštevati verjetne posledice zbiranja in uporabe raznih vrst podatkov oz. informacij ter skrbeti, da ne pride do predvidljivih zlorab ali napačnih razlag.

1.2. Uveljavljanje statistične stroke

Statistiki morajo uporabljati razpoložljive možnosti za uveljavljanje in ugled statistične stroke in posredovati svoje znanje in rezultate svojega dela v dobro čim širšega kroga uporabnikov.

1.3. Zagotavljanje objektivnosti

Statistiki morajo varovati poklicno integriteto, ne da bi se pustili izsiljevati, podkupovati ali da bi zapostavljali oz. dajali prednost določenim skupinam uporabnikov. Prav tako ne smejo pristati (javno ali na skrivaj) na izbiro takšnih metod, ki bi dajale zavajajoče rezultate, in tudi ne na nepravilno interpretiranje statističnih rezultatov ali na nenavajanje pomembnih dejstev in na objavljanje rezultatov po naročilu.

2. Razmerja do naročnikov statističnih raziskovanj in analiz

2.1. Vnaprejšna opredelitev razmerij

Statistiki morajo vnaprej opredeliti obveznosti med naročnikom in statistikom. Naročnike je potrebno opozoriti na relevantna načela poklicne deklaracije. Jasno morajo biti navedeni pogoji uporabe rezultatov, tako kot mora biti jasno razviden prispevek vseh sodelujočih.

2.2. Nepristransko ocenjevanje alternativnih možnosti statističnih raziskovanj in analiz

Statistiki morajo proučiti razpoložljive metode in postopke za predlagano raziskovanje oz. Analizo in zagotoviti naročniku celovito oceno o prednostih in pomanjkljivostih posameznih pristopov. Pri prevzemanju nalog morajo ravnati strokovno, odgovorno in kompetentno.

2.3. Zavračanje naročenih rezultatov

Statistiki ne smejo sprejeti pogodbenih pogojev, ki so vezani na vnaprej določen rezultat v predlaganem statističnem raziskovanju oz. analizi.

3. Obveznosti do sodelavcev in kolegov

3.1. Vzdrževanje zaupanja v statistiko

Da bi ohranili zaupanje javnosti, morajo statistiki pri svojem delu upoštevati stroga poklicna merila (vključno z znanstveno in poklicno etiko) glede metod in postopkov za zbiranje, obdelavo, shranjevanje in objavljanje statističnih podatkov. Statistiki ne smejo pretiravati glede točnosti in analitične vrednosti podatkov oziroma informacij.

3.2. Dostopnost informacij o uporabljenih metodah in rezultatih

Upoštevajoč omejitve, ki jih narekuje zaščita podatkov, morajo statistiki posredovati kolegom ustrezne informacije o metodah, postopkih, tehnikah in rezultatih in jim s tem omogočiti strokovno ocenjevanje opravljenega dela. Te ocene morajo biti usmerjene na metode, uporabljene v raziskovanjih, ne pa na izvajalce teh raziskovanj.

3.3. Seznanjanje z etičnimi načeli

Pri izvajanju določenih raziskovanj je potrebno sodelovanje statistikov s strokovnjaki z različnih področij, z intervjujanci, študenti, administrativnim osebjem itd. V takšnih primerih morajo statistiki jasno razložiti etična načela svoje stroke in tudi upoštevati poklicna etična načela svojih sodelavcev.

4. Obveznosti do subjektov opazovanj

4.1. Obnašanje statistikov

Statistiki se morajo zavedati, da je njihovo poseganje na nekatera področja lahko nezaželeno. Statistiki nimajo nobene posebne pravice za proučevanje prav vseh pojavov. Razvoj znanja in zagotavljanje informacij še nista sama po sebi zadostno opravičilo za neupoštevanje drugih družbenih in kulturnih vrednot.

4.2. Informiranje subjektov o opazovanjih in pridobitev njihovega pristanka za sodelovanje

Statistična raziskovanja, ki vključuje aktivno sodelovanje posameznikov, morajo, kolikor je le mogoče, temeljiti na pristanku posameznika. Tudi če ima sodelovanje zakonsko podlago, je treba sodelujoče čim bolj temeljito informirati o osnovnih značilnostih statističnih raziskovanj. Pri statističnih raziskovanjih, ki niso obvezna, sodelujoči ne smejo biti pod vtisom obveznega sodelovanja; zavedati se morajo pravice, da lahko odklonijo sodelovanje na katerikoli stopnji iz kakršnegakoli razloga, in da zahtevajo preklic uporabe že danih podatkov.

4.3. Posredni načini informiranja subjekta in pridobitev njihovega pristanka

Če tehnični ali praktični razlogi onemogočajo vnaprejšnje informiranje subjektov in pridobitev njihovega pristanka za sodelovanje v opazovanjih (na primer pri študijah, ki temeljijo na obnašanju posameznika brez njihovega vedenje; pri sodelovanju z namestniki subjektov opazovanja; pri uporabi sekundarnih virov podatkov), je potrebno z ustreznimi postopki interese subjekta prav tako zaščititi.

4.4. Zaščita interesov subjektov

Pristanek subjekta in tudi zakonska obveza, da posameznik sodeluje v statističnem raziskovanju, še ne odvezuje statistikov obveze, da posameznika v čim večji možni meri zaščiti pred možnimi škodljivimi posledicami sodelovanja. Statistiki morajo karseda zmanjšati možnost težav, ki bi jih imeli posamezniki sami ali pa v odnosu z okolico zaradi sodelovanja v statističnem raziskovanju.

Individualni podatki, ki jih zbira statistična služba za nadaljnjo obdelavo, so strogo zaupne narave in se lahko uporabljajo le v statistične namene.

V primeru neupoštevanja načel Deklaracije poklicne etike Statističnega društva Slovenije, lahko Izvršni odbor društva, na pobudo članov ali drugih oseb, imenuje strokovno komisijo, ki se bo do problema opredelila. Svoja stališča komisija objavi v Biltenu, po potrebi pa tudi v drugih javnih občilih.

Ljubljana, december 1991